

انتشار فهرست نسخه‌های خطی تحولی در اطلاع‌رسانی در حوزه متون قدیم و آثار دانشمندان گذشته به وجود آورده است. نخستین فهرست‌هایی که در ایران منتشر شد، متعلق به کتابخانه‌های آستان قدس رضوی، مجلس شورای ملی، مدرسه سپهسالار، کتابخانه معارف و دانشگاه تهران بود. در ابتدا، با توجه به تعداد اندک فهرست‌ها، محققان به طور مستقیم از آنها استفاده می‌کردند و اطلاعات مورد نظر خود را به دست می‌آوردند، ولی با فزونی یافتن تعداد فهرست‌های منتشر شده - که هم اکنون فقط در ایران از دو بیست جلد تجاوز کرده است - مراجعه مستقیم به این فهرست‌ها، به دو دلیل از حوصله محققان خارج است؛ یکی به دلیل بالا رفتن تعداد آنها، و دیگر به علت در دسترس نبودن همه آنها، به طوری که برخی از آنها در کتابخانه‌های معتبر نیز یافت نمی‌شود.

این مسئله تدوین فهرستگان نسخه‌های خطی و جمع‌آوری اطلاعات موجود در فهرست‌ها را ضروری نموده است. از این رو مرکز ترجمه قرآن مجید به زبان‌های خارجی بر آن شد که آمار ترجمه‌های خطی قرآن در سراسر جهان را با مراجعه به فهرست‌های موجود در کتابخانه‌های داخل و خارج کشور گردآوری کند و آن را تحت عنوان کتاب‌شناسی توصیفی ترجمه‌های خطی قرآن در اختیار علاقه‌مندان قرار دهد. این طرح به توفیق خداوند از سه سال پیش در مرکز آغاز شده و هم اکنون مراحل پایانی خود را طی می‌کند.

◆ مراحل اجرایی طرح

برای اجرای این طرح تا کنون تعداد ۲۵۸ جلد فهرست مربوط به کتابخانه‌های داخل کشور، خواه به طور مستقل منتشر شده باشد و خواه ضمن نشریات دیگر، و نیز تعداد ۲۶۰ فهرست مربوط به کتابخانه‌های خارج کشور، بررسی شده است. البته در برخی از این فهرس، قرآنی که ترجمه فارسی داشته باشد معرفی نشده است ولی در مجموع، تعداد فیش‌های استخراج شده از کل این فهرس بالغ بر هزار برگه می‌گردد. همراه با بررسی فهرس، برای هر فهرست و برای کتابخانه‌ی مربوط نیز شناسنامه‌ای تنظیم شده است. در حال حاضر، مرحله‌ی استخراج اطلاعات رو به پایان است و پس از آن تنظیم اطلاعات شروع خواهد شد.

◆ تنظیم اطلاعات

با بررسی مقدماتی اطلاعات موجود در فهرست‌ها، این نتیجه به دست آمد که در بیشتر ترجمه‌های فارسی قرآن کریم، نام مترجم و سال ترجمه ذکر نشده است که این کاستی حدود ۹۰٪ از برگه‌های استخراج شده را در بر می‌گیرد. همچنین بیشتر ترجمه‌ها فاقد عنوان خاص هستند.

بنابراین، تنظیم اطلاعات بر اساس نام مترجم، سال یا عنوان ترجمه عملاً ممکن نیست و ناگزیر باید بر اساس تاریخ تحریر نسخه با ارجحیت تاریخ ترجمه صورت پذیرد؛ بدین ترتیب که اگر تاریخ ترجمه معلوم باشد همان ملاک تنظیم خواهد بود، و گرنه تاریخ تحریر نسخه یا سده آن مد نظر قرار خواهد گرفت.

بر این اساس، در اول سرشناسه تاریخ تحریر نسخه ذکر می‌شود و پس از آن اطلاعات به ترتیب زیر درج می‌گردد:

۱. نام مترجم. اگر نام مترجم معلوم باشد، نام و دوران زندگی و شرح حال کوتاهی از او درج خواهد شد.

۲. کتاب‌شناسی ترجمه. در این بخش، تاریخ ترجمه، خصوصیات فنی آن، کسی که ترجمه برای او انجام شده، خصوصیات چاپ - اگر ترجمه چاپ شده باشد - و مأخذی که این ترجمه در آنها معرفی یا نقد شده است درج خواهد شد.

۳. نمونه ترجمه به منظور ارائه ویژگی‌های آن.

۴. نمونه عکسی از نسخه خطی ترجمه.
۵. نام کتابخانه، شهر، کشور، شماره نسخه.
۶. نوع خط ترجمه.
۷. نام کاتب و محل کتابت.
۸. بخش‌های موجود نسخه و افتادگی‌های آن.
۹. توضیحات، شامل یادداشت‌های اول و آخر نسخه، نام واقف و ضمیمه‌ها. سایر مطالب متفرقه موجود در نسخه نیز در صورت ارتباط با ترجمه نقل می‌شود.
۱۰. تعداد سطور متن و ترجمه.
۱۱. محل تحریر ترجمه.
۱۲. اندازه طول و عرض نسخه.
۱۳. تعداد برگ‌ها.
۱۴. نام فهرست و شماره جلد و صفحه‌ای که این اطلاعات از آن نقل شده است.

◆ اهداف

- اجرای این طرح به منظور دستیابی به اهداف زیر است:
۱. ارائه اطلاعاتی جامع نسبت به نسخه‌های خطی ترجمه‌های فارسی قرآن کریم که در سراسر جهان در موزه‌ها، مراکز مختلف علمی و مجموعه‌های عمومی و خصوصی نگهداری می‌شود.
  ۲. شناسایی نسخه‌های کهن ترجمه‌های فارسی قرآن کریم با هدف انتشار آنها و استفاده مترجمان معاصر از آنها.
  ۳. ایجاد امکان بررسی ترجمه‌ها از جهت سبک نگارش، جمله‌بندی و انتخاب معادل‌های فارسی، برای قرآن پژوهان.
  ۴. بررسی چگونگی رسم الخط مصحف‌ها و نیز رسم الخط فارسی ترجمه‌ها.
  ۵. ارائه اطلاعات مربوط به ترجمه‌های هر سده، و امکان شناسایی آنها برای محققان.
- به خواست خدا، این طرح پس از پایان مرحله تنظیم، به صورت کتاب و سپس به صورت دیسک رایانه‌ای عرضه خواهد شد.

